

مقدمه ناشر

دوست خوبم، سلام!

خواندن هر درسی برای خودش ماجرابی دارد. هر کدام از کتاب‌های «ماجراهای من و درسام» هم مربوط به یکی از این ماجراهاست. اگرچه ماجرای درس‌خواندن معمولاً وضعیت‌ها و نتیجه‌های مختلفی دارد که از شادی و خوشی و سرزندگی تا غم و اندوه و خستگی تغییر می‌کند، اما این کتاب ماجرای دیگری دارد.

این کتاب به معنی واقعی کلمه کارراه‌انداز و مفید است. برای هر درس، یک درس‌نامه‌ی آموزشی، مفید و یاددهنده دارید که هر چه را لازم باشد با بیانی ساده و روشن توضیح داده است. بعد از درس‌نامه با یک سری سؤال، شبیه سؤال‌های امتحانی روبه‌رو می‌شوید.

اگر درس‌نامه را خوب بخوانید و یاد بگیرید، حتماً از پس جواب‌دادن به تمام سؤال‌ها برمی‌آیید و با یادگرفتن مجموع نکات و مفاهیم درس‌نامه و سؤال و تمرین‌کردن آن‌ها در هر آزمون و امتحان دلخواهی، مثل امتحان‌های شفاهی، کلاسی، کتبی و ... به راحتی نمره‌ی خوب می‌آورید.

برای نیم‌سال اول و نیم‌سال دوم هم، چند آزمون درست و حسابی استاندارد برایتان گذاشته‌ایم که با خیال راحت بروید سر امتحان.

راستی! برای این‌که خیالتان راحت باشد که پاسخ‌هایتان درست بوده است، در انتهای کتاب برای سؤال‌ها پاسخ‌نامه‌ی تشریحی گذاشتیم. 😊

خلاصه‌اش این‌که ما، ماجرای شما و هر کدام از درس‌هایتان را تبدیل کرده‌ایم به یک کتاب آموزشی کامل و جمع‌وجور که هم در طول سال تحصیلی و هم در اوقات قبل از امتحان (همان شب امتحان خودمان) به کمکتان می‌آید تا کاملاً مطمئن شوید و در امتحان‌های کتبی نمره‌ی ۲۰ (می‌دانیم که در کارنامه‌هایتان نمره ندارید، منظورمان همان امتحان‌های مداد و کاغذی متداول مدرسه‌ها است.)، در امتحان‌های توصیفی «خیلی خوب» و در امتحان‌های شفاهی واژه‌ی «صد آفرین!» و ... بگیرید.

امیدواریم با استفاده از این کتاب جادویی همه‌ی ماجراهایتان با خوبی و خوشی تمام شود.

مواظب خودتان باشید و ماجراهای خوبی داشته باشید!

فهرست

۵	درس اول: دوستی
۸	درس دوم: آداب دوستی
۱۱	درس سوم: تصمیم‌گیری چیست؟
۱۴	درس چهارم: چگونه تصمیم بگیریم؟
۱۷	درس پنجم: عوامل مؤثر در کشاورزی
۲۰	درس ششم: محصولات کشاورزی از تولید تا مصرف
۲۵	درس هفتم: طلای سیاه
۲۹	درس هشتم: انرژی را بهتر مصرف کنیم
۳۴	درس نهم: پیشرفت‌های علمی مسلمانان
۳۸	درس دهم: چه عواملی موجب گسترش علوم و فنون در دوره‌ی اسلامی شد؟
۴۲	درس یازدهم: اصفهان، نصف جهان
۴۶	درس دوازدهم: چرا فرهنگ و هنر در دوره‌ی صفویه شکوفا شد؟
۵۰	آزمون نیم‌سال اول
۵۲	درس سیزدهم: برنامه‌ی روزانه‌ی متعادل
۵۵	درس چهاردهم: برنامه‌ریزی برای اوقات فراغت
۵۹	درس پانزدهم: انواع لباس
۶۳	درس شانزدهم: لباس از تولید تا مصرف
۶۶	درس هفدهم: ویژگی دریاها‌ی ایران
۷۱	درس هجدهم: دریا، نعمت خداوندی
۷۵	درس نوزدهم: همسایگان ما
۸۰	درس بیستم: استعمار چیست؟
۸۳	درس بیست‌ویکم: مبارزه‌ی مردم ایران با استعمار
۸۶	درس بیست‌ودوم: خرمشهر در چنگال دشمن
۹۰	درس بیست‌وسوم: خرمشهر در دامان میهن
۹۳	آزمون نیم‌سال دوم
۹۵	پاسخ‌نامه‌ی تشریحی

درس ششم

محصولات کشاورزی از تولید تا مصرف

فعالیت‌های مهم کشاورزی

دو فعالیت مهم کشاورزی

۱. زراعت: کشت و پرورش گیاهانی که بعد از کاشت دانه، حداکثر تا یک سال محصول می‌دهند؛ مثل گندم، جو، هویج و گوجه‌فرنگی.
۲. باغداری: کشت و پرورش نهال درختانی که بعد از گذشت یک یا چند سال محصول می‌دهند؛ مانند درخت خرما، پرتقال و انار.

زراعت

۱. غلات: گندم - جو - برنج - ذرت و ...
۲. حبوبات: نخود - عدس - ماش - لپه - انواع لوبیا (قرمز، چیتی، چشم‌بلیلی، سفید و ...)
۳. محصولات جالیزی: خیار - گوجه‌فرنگی - خربزه - بادمجان - هندوانه و ...

محصولات زراعی مهم

غلات: گندم و برنج، خوراک روزانه و غذای اصلی مردم کشور ماست.

گندم: گندم گیاهی یک‌ساله است و به دو شکل پاییزه و بهاره کشت می‌شود و کشت آن در همه‌ی استان‌های کشور رایج است.

مراحل تهیه نان:

برنج:

- برنج گیاهی یک‌ساله است که در نواحی مرطوب و نسبتاً معتدل رشد می‌کند.
- بیش از نیمی از برنج کشور ما در استان‌های شمالی کشور (گیلان و مازندران) تولید می‌شود.
- به مزرعه‌ی کشت برنج شالیزار و به کسانی که برنج می‌کارند، شالی‌کار می‌گویند.

استان‌هایی که در آن‌ها برنج کشت می‌شود.

گیلان	مازندران
خوزستان	قزوین
سیستان و بلوچستان	فارس
گلستان	اصفهان

توجه در بعضی از استان‌های دیگر نیز اگر آب کافی وجود داشته باشد، برنج کشت می‌شود.

انواع برنج ایرانی:

- ۱ برنج هاشمی
- ۲ برنج طارم
- ۳ برنج دُم‌سیاه
- ۴ برنج دودی
- ۵ برنج فجر
- ۶ برنج شیروودی و ...

نکته در شمال ایران، غذای مردم خیلی به برنج وابسته است. در این ناحیه انواع شیرینی‌ها و نان‌های خوشمزه با برنج تهیه می‌شود.

محصولات جالیزی

حبوبات

حبوبات و محصولات جالیزی:

حبوبات و محصولات جالیزی، مهم‌ترین منابع غذایی بعد از غلات هستند که تقریباً در همه‌ی استان‌های کشور ما کشت می‌شوند.

باغداری

کشت و پرورش انواع درختان میوه از فعالیت‌های باغداری است و در ایران از قدیم رایج بوده است.

محصولات سردسیری ← میوه‌های هسته‌دار مانند هلو، زردآلو، گوجه‌سبز، آلو و آلبالو که به صورت خشکبار صادر می‌شوند.

محصولات گرمسیری ← خرما و پسته‌ی ایران به دلیل مرغوب بودن به خارج از کشور صادر می‌شود.

محصولات صادراتی باغداری

محصولات کشاورزی هر استان		
		
مرکبات	خرما	پسته
کرمان - هرمزگان - فارس - مازندران - گیلان - خوزستان	کرمان - هرمزگان - فارس - بوشهر - سیستان و بلوچستان - خوزستان	کرمان - یزد - خراسان جنوبی - خراسان رضوی - سمنان
با توجه به آب‌وهوای متنوع کشور ما، محصولات مختلفی در ایران کشت می‌شود.		

حدیث امام جعفر صادق علیه السلام در مورد کشاورزی فرمودند:

کشاورزی و درختکاری کنید؛ به خدا قسم هیچ کاری برای مردم، حلال‌تر و پاکیزه‌تر از آن نیست.

کشت گلخانه‌ای

امروزه، یکی از روش‌های نو در کشاورزی، ایجاد گلخانه یا محیط مصنوعی برای کشت انواع گیاهان است که به آن **کشت گلخانه‌ای** می‌گویند.

۱. کشت هر محصول در هر منطقه‌ی آب‌وهوایی و در همه‌ی فصول
۲. صرفه‌جویی در مصرف آب
۳. کشت انواع میوه‌ها و محصولات جالیزی، سبزیجات و قارچ‌های خوراکی یا پرورش گل و گیاهان زینتی

فواید کشت گلخانه‌ای

نکته به دلیل تنظیم آب‌وهوای گلخانه مانند گرما، نور و رطوبت به کمک دستگاه‌های مختلف، می‌توانیم هر محصول را در هر منطقه‌ی آب‌وهوایی و در همه‌ی فصول سال کشت کنیم.

بیمه‌ی محصولات کشاورزی: کشاورزان می‌توانند محصولات کشاورزی خود را در مقابل آفت‌ها، سیل، آتش‌سوزی، سرمازدگی (تگرگ، یخبندان) و ... بیمه کنند و در صورت بروز حوادث غیرمترقبه، خسارت مالی وارده را دریافت کنند.

بیمه و حقوق بازنشستگی کشاورزان: کشاورزان با عضویت در صندوق بازنشستگی از طریق تعاونی‌های روستایی و پرداخت حق بیمه، می‌توانند از مزایای بازنشستگی برخوردار شوند.

جهاد سازندگی: پس از پیروزی انقلاب اسلامی، جهاد سازندگی فعالیت خود را شروع کرد.

اقدامات جهاد سازندگی پس از پیروزی انقلاب اسلامی:

- آب و برق‌رسانی به روستاها
- حمایت از کشاورزان
- توسعه‌ی مراکز بهداشتی - درمانی
- ساخت مدارس در مناطق محروم و ...
- ساخت راه‌های روستایی

محصولات کشاورزی چگونه به دست مشتری می‌رسد؟

بعضی از محصولات کشاورزی باید زودتر به دست مصرف‌کننده برسند؛ به همین دلیل به بازارهای نزدیک مزارع کشاورزی برده می‌شوند تا خراب نشوند، مانند گوجه‌فرنگی.

بعضی دیگر از محصولات کشاورزی را در انبارها یا سردخانه‌ها نگهداری و ذخیره می‌کنند؛ سپس با کامیون و وانت به میدان‌های میوه و تره‌بار و شهرهای دور و نزدیک می‌برند؛ مانند سیب و پرتقال.

درست مصرف کنیم.

ما باید محصولات کشاورزی را درست مصرف کنیم. بعضی راه‌های درست مصرف کردن محصولات کشاورزی:

۱ باید به اندازه‌ی مصرف خرید کنیم تا خراب و دور ریخته نشوند.

۲ در مهمانی‌ها و مجالس به اندازه‌ی نیاز مهمانان غذا تهیه کنیم.

بعد از هر غذا خوردن، خدا را شکر کنیم.

خداوند در قرآن کریم درباره‌ی کسانی که اسراف می‌کنند، فرموده است:

✪ بخورید و بیاشامید، ولی اسراف نکنید که خداوند اسراف‌کاران را دوست ندارد. (سوره‌ی اعراف، آیه‌ی ۳۱) ✪

پرسش‌های درس

جا‌های خالی را با کلمه‌های مناسب کامل کنید.

- ۱ دو فعالیت مهم کشاورزی ..... و ..... هستند.
- ۲ به کشت و پرورش نهال‌هایی که بعد از یک یا چند سال محصول می‌دهند، ..... می‌گویند.
- ۳ گندم گیاهی یک‌ساله است که به دو شکل ..... و ..... کشت می‌شود.
- ۴ به کسانی که برنج می‌کارند، ..... می‌گویند.
- ۵ امروزه یکی از روش‌های نو در کشاورزی، ایجاد ..... برای کشت گیاهان است.
- ۶ محصولات سردسیری و هسته‌دار مثل هلو، زردآلو و آلبالو به صورت ..... به خارج از کشور صادر می‌شوند.

درست یا نادرست بودن جمله‌های زیر را مشخص کنید.

درست   نادرست

☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

- ۷ در استان قزوین برنج و گندم کشت می‌شود.
- ۸ غذای مردم در شمال ایران، به گندم خیلی وابسته است.
- ۹ محصولات جالیزی را نمی‌توان در گلخانه پرورش داد.
- ۱۰ مصرف آب در کشت گلخانه‌ای نسبت به سایر روش‌های کشت، کم‌تر است.
- ۱۱ کشت گندم از فعالیت‌های کشاورزی و باغداری به حساب می‌آید.
- ۱۲ بعد از غلات، مهم‌ترین منابع غذایی، حبوبات و محصولات جالیزی است.

به پرسش‌های زیر پاسخ کوتاه دهید.

- ۱۳ خوراک روزانه و غذای اصلی مردم ایران را بنویسید. (دو مورد)
- ۱۴ گندم و برنج، گیاهانی چندساله هستند؟
- ۱۵ سه گروه مهم از گیاهان زراعی را نام ببرید.
- ۱۶ بعد از غلات، مهم‌ترین منابع غذایی کشور چیست؟
- ۱۷ چهار محصول جالیزی را نام ببرید.
- ۱۸ سه میوه‌ی سردسیری را که به صورت خشکبار صادر می‌شوند، نام ببرید.
- ۱۹ محصولات هر دسته در کدام گروه از گیاهان زراعی قرار می‌گیرند؟

الف) لوبیا، عدس و ماش   ب) گندم، جو و ذرت   پ) هندوانه، گوجه و بادمجان

به پرسش‌های زیر پاسخ کامل دهید.

- ۲۰ مفاهیم زیر را توضیح دهید.
- الف) زراعت   ب) باغداری   پ) کشت گلخانه‌ای
- ۲۱ گندم به چه شکل و در کدام استان‌های کشور کشت می‌شود؟
- ۲۲ در گلخانه‌ها چه محصولاتی کشت می‌شود؟
- ۲۳ محصولات کشاورزی و باغداری صادراتی ایران را بنویسید.
- ۲۴ دو نمونه از موارد صرفه‌جویی محصولات کشاورزی در زندگی روزمره را بنویسید.
- ۲۵ چرا در گلخانه می‌توان هر محصول را در هر منطقه و در هر فصلی کشت کرد؟
- ۲۶ خداوند در قرآن کریم درباره‌ی کسانی که اسراف می‌کنند، چه فرموده است؟
- ۲۷ اقدامات جهاد سازندگی پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران را بنویسید. (۳ مورد)
- ۲۸ برنج در چه نواحی آب‌وهوایی به دست می‌آید؟ دو استان شمالی را که در آن‌ها برنج کشت می‌شود، نام ببرید.

۲۹ میزان برداشت آقای حسنی از باغ مرکبات خود در استان گیلان مطابق جدول مقابل است. با توجه به جدول و سال زراعی به سؤال‌های زیر پاسخ دهید.

سال زراعی	هر ۱۰ تُن
۱۳۹۴ - ۹۵	
۱۳۹۵ - ۹۶	
۱۳۹۶ - ۹۷	
۱۳۹۷ - ۹۸	
۱۳۹۸ - ۹۹	

الف) بیشترین میزان تولید مرکبات در چه سالی بوده است؟

ب) به نظر شما، چرا در سال ۹۶ - ۱۳۹۵ تولید محصول باغ خیلی کم شده است؟

۳۰ کدام یک از تصاویر مربوط به مرحله‌ی داشت در کشاورزی است؟ توضیح دهید.

(۴)

(۳)

(۲)

(۱)

۳۱ برای استان‌های مشخص شده بر روی نقشه، یک محصول کشاورزی بنویسید.

گزینه‌ی درست را مشخص کنید.

۳۲ کدام یک محصول باغداری نیست؟

- (۱) پرتقال (۲) انار (۳) گندم (۴) خرما

۳۳ پسته در تمامی استان‌های زیر به جز استان ..... کشت می‌شود.

- (۱) مازندران (۲) کرمان (۳) سمنان (۴) یزد

۳۴ خوراک روزانه و غذای اصلی مردم کشور ما کدام است؟

- (۱) گندم و جو (۲) برنج و گوشت (۳) گندم و برنج (۴) برنج و جو

۳۵ کدام یک از محصولات گرمسیری ایران به دلیل مرغوب بودن به خارج از کشور صادر می‌شود؟

- (۱) آلو و آلبالو (۲) هلو و زردآلو (۳) هویج و گوجه (۴) خرما و پسته

۳۶ یکی از روش‌های نو در کشاورزی و کشت محصول کدام است؟

- (۱) کشت دیم (۲) کشت زراعی (۳) شالی کاری (۴) کشت گلخانه‌ای

۳۷ کدام یک از محصولات زیر به صورت خشکبار به خارج از کشور صادر می‌شود؟

- (۱) محصولات جالیزی (۲) میوه‌های سردسیری (۳) غلات و مرکبات (۴) میوه‌های گرمسیری

۳۸ در کدام استان هر سه محصول پسته، خرما و مرکبات کشت می‌شود؟

- (۱) کرمان (۲) فارس (۳) سمنان (۴) هرمزگان

۳۹ محصولات «گندم، خرما و قارچ خوراکی» به ترتیب از طریق کدام نوع از فعالیت کشاورزی به دست می‌آیند؟

- (۱) زراعت - باغداری - کشت گلخانه‌ای (۲) باغداری - زراعت - کشت گلخانه‌ای

- (۳) کشت گلخانه‌ای - زراعت - باغداری (۴) زراعت - کشت گلخانه‌ای - باغداری

۴۰ محصولات کدام گروه، همگی زراعی هستند؟

- (۱) غلات - خرما - پسته (۲) حبوبات - خرما - غلات

- (۳) مرکبات - غلات - محصولات جالیزی (۴) حبوبات - غلات - محصولات جالیزی

۴۱ مزیت کشت گلخانه‌ای نسبت به سایر انواع کشت‌ها در چیست؟

- (۱) صرفه‌جویی در هزینه (۲) محصول باکیفیت‌تر

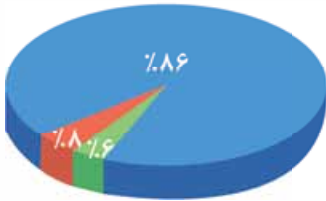
- (۳) طعم و عطر بهتر (۴) صرفه‌جویی در مصرف آب

درس هفتم

طلای سیاه

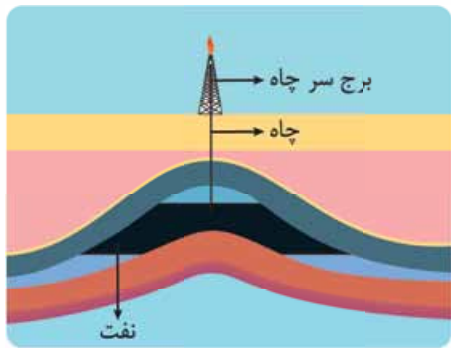
منابع انرژی

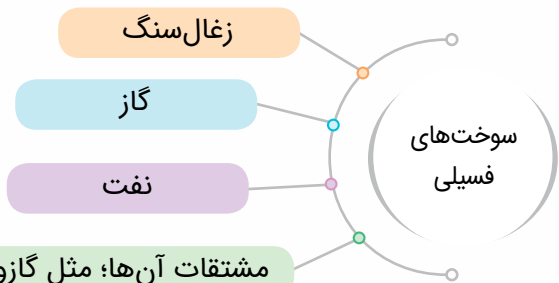
در دنیای امروز، انرژی به شکل‌های گوناگون در طبیعت وجود دارد. سوخت‌های فسیلی نفت، گاز، زغال سنگ و ... انرژی هسته‌ای انرژی‌های نو یا قابل تجدید (انرژی خورشیدی، باد، آب و ...)

سوخت‌های فسیلی

نفت و گاز میراثی طبیعی از گذشته است و میلیون‌ها سال طول می‌کشد تا زیر زمین تشکیل شوند. نفت از انباشته شدن بقایای جانوران و گیاهان در کف دریاها طی میلیون‌ها سال به وجود آمده است. ایران از بزرگ‌ترین دارندگان منابع نفت و گاز در جهان است.

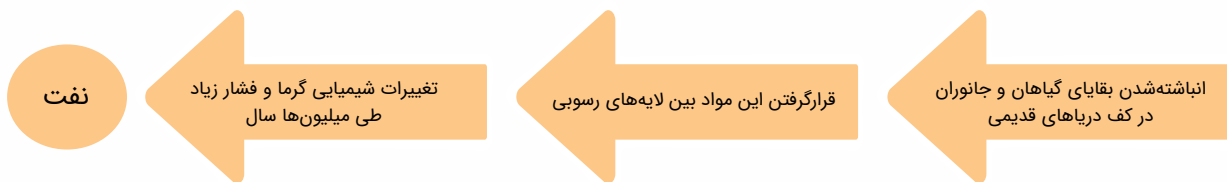

لایه‌های رسوبی

مشتقات آن‌ها؛ مثل گازوئیل، بنزین و ...

مراحل تشکیل نفت:

برق (انرژی الکتریکی)

بعد از نفت و گاز، بیشترین انرژی‌ای که ما از آن استفاده می‌کنیم، برق یا انرژی الکتریکی است. بیشتر برق مورد نیاز ما از طریق سوزاندن نفت کوره، گاز و گازوئیل در نیروگاه‌ها تولید می‌شود.

انواع برق تولیدی

۱. برق حرارتی
۲. برق آبی

۱. برق آبی روی رودهای پرآب، سد می‌سازند.
۲. فشار آب ذخیره‌شده پشت سدها، توربین‌ها را به حرکت در می‌آورد.
۳. برق (انرژی الکتریکی) تولید می‌شود.

۱. سوخت‌های فسیلی سوزانده می‌شوند.
۲. آب به بخار تبدیل می‌شود.
۳. فشار بخار آب، توربین‌ها را به حرکت درمی‌آورد.
۴. برق (انرژی الکتریکی) تولید می‌شود.

نکته برای حفظ محیط زیست، تولید و استفاده از برق آبی بهتر از برق حرارتی است؛ زیرا برق حرارتی از سوزاندن سوخت‌های فسیلی

تولید می‌شود و محیط زیست را آلوده می‌کند، اما برق آبی آلودگی ایجاد نمی‌کند.

در درس پنجم خواندیم که کشور ما جزء کشورهای کم‌باران جهان است و بخش وسیعی از ایران در منطقه‌ی خشک و نیمه‌خشک قرار دارد و منابع آبی محدود است؛ به همین دلیل تولید برق آبی در ایران بسیار کم است.

مطابق نمودار تولید برق ایران در سال ۱۳۹۰، در کشور ما حدود ۹۴ درصد

برق حرارتی تولید شده است؛ یعنی برای تولید آن میلیون‌ها بشکه نفت و گاز سوزانده شده است. (هر بشکه نفت، معادل ۱۵۹ لیتر است.)

● برق حرارتی
● برق آبی
● سایر موارد

نمودار تولید برق ایران در سال ۱۳۹۰

پراکندگی منابع نفت و گاز در ایران

نفت

۱. غرب: استان‌های ایلام و کرمانشاه
۲. جنوب غرب: استان خوزستان و آب‌های خلیج فارس
۳. بخش‌های دیگر کشور: اطراف تهران و قم

پراکندگی منابع نفتی ایران

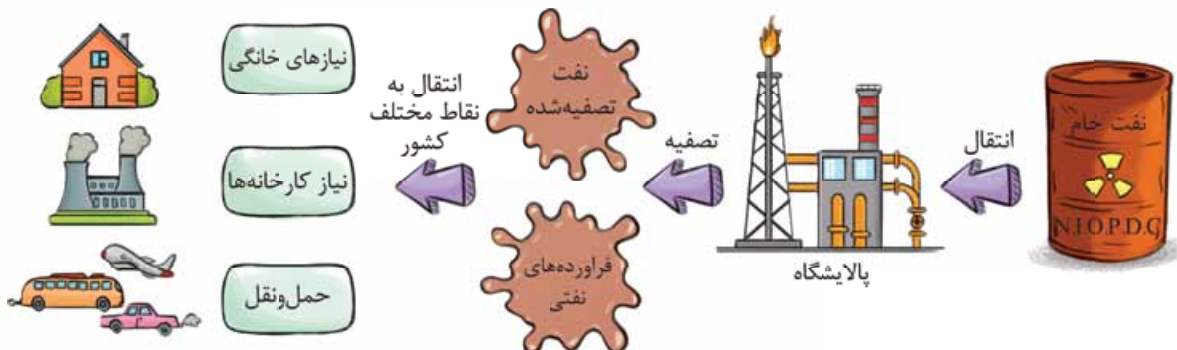
نکته مهم‌ترین میادین نفتی ایران ← دهلران، اهواز، مارون، آغاچاری، گچساران، بی‌بی حکیمه

اولین چاه نفت ایران حدود ۱۰۰ سال پیش در مسجدسلیمان استان خوزستان حفر شد و به نفت رسید. از همان زمان، کشورهای بیگانه و قدرتمند از طریق شرکت‌های نفتی خودشان در استخراج و پالایش نفت ما دخالت می‌کردند و با قراردادهایی که با ایران می‌بستند،

منافع زیادی از نفت ایران می‌بردند. پس از انقلاب، همه کارهای استخراج و پالایش نفت توسط متخصصان ایرانی انجام می‌شود.

نفت خام پس از استخراج از طریق لوله به پالایشگاه‌ها منتقل می‌شود، سپس نفت تصفیه‌شده و فرآورده‌های نفتی تولیدشده از طریق خط لوله به نقاط مختلف کشور منتقل می‌شود.

- ۱۲) رابطه‌ی بازرگانی
 ۱۳) امام علی علیه السلام، امام حسین علیه السلام و حضرت ابوالفضل علیه السلام
 ۱۴) دین و زبان
 ۱۵) عید فطر و عید قربان
 ۱۶) شهر مدینه، کشور عربستان
 ۱۷) الف) کشور ارمنستان / ب) کشور عراق / پ) کشور ترکیه / ت) رود اترک / ث) رود ارس / ج) اروندرود
 ۱۸) الف) مرز، خطّ مشخصی است که کشوری را از کشور دیگر جدا می‌کند.
 ب) برای این‌که فردی از کشور خارج شود، باید از دولت گذرنامه (پاسپورت) بگیرد. گذرنامه مانند شناسنامه‌ی خارجی فرد است و در آن مشخصات فرد و ایرانی بودن او ذکر شده است.
 پ) برای مسافرت به کشور دیگر باید از سفارتخانه‌ی آن کشور اجازه گرفت؛ به این اجازه، روادید (ویزا) می‌گویند.
 ۱۹) مراحل تعیین مرز بین کشورها: ۱. کشورها بر سر خطوط مرزی به توافق می‌رسند. / ۲. نقشه‌کش‌ها با دقت نقشه‌هایی از مرزها رسم می‌کنند. / ۳. طبق نقشه، روی زمین در محلّ خطوط مرزی علامت‌گذاری می‌کنند. / ۴. در آخرین مرحله، تیرک‌گذاری انجام می‌شود.
 ۲۰) در بعضی از مناطق مرزی، پاسگاه‌های مرزی مستقر می‌شوند. در این پاسگاه‌ها، مرزبانان مشغول دیده‌بانی و حفاظت از مرزها هستند تا عبور غیرقانونی از مرز صورت نگیرد.
 ۲۱) اروندرود: مرز ایران با عراق / اترک: مرز ایران با ترکمنستان / ارس: مرز ایران با دو کشور آذربایجان و ارمنستان
 ۲۲) ترکمنستان: در ترکمنستان اجرای مراسم ورزشی و بازی‌های مختلف و طبیعت‌گردی هنگام نوروز رایج است.
 افغانستان: در افغانستان سال رسمی با نوروز شروع می‌شود. در کابل و مرزهای شمال افغانستان چیدن سفره‌ی هفت‌میوه رواج دارد.
 ۲۳) ترکمنستان - قزاقستان - آذربایجان - روسیه (شمال) - عمان - پاکستان - امارات (جنوب) - عراق - کویت - عربستان - بحرین - قطر - امارات (جنوب)
 ۲۴) خیر، فضای بالای مرز زمینی جزء مرز یک کشور است و مانند یک دیوار فرضی است. به همین دلیل خلبانان هنگام عبور از مرز هوایی یا آسمان یک کشور باید به آن کشور اطلاع دهند و اجازه بگیرند. علاوه بر خط مرزی زمینی و هوایی، خط مرز دریایی هم وجود دارد.
 ۲۵) گاهی یک پدیده‌ی طبیعی مانند رودخانه، کوه، بیابان و دریاچه بین دو کشور قرار دارد و از همان پدیده‌ها برای تعیین مرز استفاده می‌کنند؛ مثلاً کوه‌های آرات بخشی از مرز ایران و ترکیه را تشکیل می‌دهند.
 ۲۶) همه‌ساله عده‌ی زیادی از مردم کشور ما برای زیارت خانه‌ی کعبه و مرقد مطهر پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله به کشور عربستان سفر می‌کنند. هم‌چنین زائران حرم حضرت علی بن ابی‌طالب علیه السلام، امام حسین علیه السلام و حضرت ابوالفضل علیه السلام به کشور عراق سفر می‌کنند.
 ۲۷) الف) با توجه به نقشه‌ی ایران و همسایگان، رودهای مرزی ایران عبارت‌اند از:
 الف) اترک: مرز ایران با ترکمنستان، ب) ارس: مرز ایران با دو کشور آذربایجان و ارمنستان و پ) اروندرود: مرز ایران با عراق
 ب) کشورهای مشخص‌شده در نقشه: ۱. افغانستان، ۲. ترکیه و ۳. عربستان هستند.

۲۸

شهر حرم حضرت معصومه <small>علیه السلام</small>	شهر و کشور مرقد مطهر پیامبر گرامی اسلام <small>صلی الله علیه و آله</small>	شهرهای زیارتی کشور عراق	حرم زیارتی شهر نجف
شهر قم	شهر مدینه / کشور عربستان	نجف / کربلا / سامرا / کاظمین	حرم حضرت علی <small>علیه السلام</small>

- ۲۹) این تصویر، تیرک مرزی را نشان می‌دهد. تعیین مرز بین دو کشور مرحله‌ی تیرک‌گذاری انجام می‌شود.
 ۳۰) گزینه‌ی «۳»
 ۳۱) گزینه‌ی «۲»
 ۳۲) گزینه‌ی «۲»
 ۳۳) گزینه‌ی «۱»
 ۳۴) گزینه‌ی «۴»
 ۳۵) گزینه‌ی «۳»
 ۳۶) گزینه‌ی «۳»
 ۳۷) گزینه‌ی «۲»

پاسخ پرسش‌های درس بیستم

- ۱) عصر تاریکی
 ۲) گوتنبرگ - گالیله
 ۳) مسلمانان
 ۴) مستعمره
 ۵) قاجار - پهلوی
 ۶) درست
 ۷) نادرست
 ۸) نادرست

- ۹ نادرست
- ۱۰ جغرافیا و ستاره‌شناسی (نجوم)
- ۱۱ کشف سرزمین‌های جدید
- ۱۲ رونق تجارت و بازرگانی
- ۱۳ با استفاده از تقویت رسانه‌های داخلی و افزایش سواد رسانه‌ای
- ۱۴ انقلاب اسلامی
- ۱۵ در آن زمان اروپاییان با استفاده از کتاب‌های جغرافی‌دانان و ستاره‌شناسان مسلمان توانستند کشتی‌های محکم و پرسرعت‌تری بسازند و در دریانوردی مهارت پیدا کنند.
- ۱۶ در رفت‌وآمدهای اروپاییان به سرزمین‌های اسلامی و تجارت، علوم و فنون مسلمانان مورد توجه آن‌ها قرار گرفت. اروپاییان کتاب‌های پزشکی جهان اسلام و بسیاری کتاب‌های دیگر علوم اسلامی را به زبان خودشان ترجمه کردند و توانستند از این علوم استفاده کنند. به تدریج علوم و فنون مسلمانان به شیوه‌های مختلف به اروپا انتقال یافت.
- ۱۷ وقتی دریانوردان، سرزمین‌های جدید را کشف می‌کردند، راه برای هجوم دولت‌های قدرتمند اروپایی به آن سرزمین باز می‌شد. اروپاییان این سرزمین‌ها را میان خود تقسیم می‌کردند. ساکنان بومی آن‌ها را می‌کشتند یا به صورت برده درمی‌آوردند و منابع و ثروت‌های آن‌ها را غارت می‌کردند.
- ۱۸ ۱. انتقال علوم و فنون از جهان اسلام به اروپا ۲. رونق تجارت و بازرگانی و رشد شهر و شهرنشینی در اروپا ۳. پیشرفت اروپاییان در علم و هنر ۴. اکتشافات جغرافیایی، کشف سرزمین‌های جدید و آغاز استعمارگری
- ۱۹ استعمارگران گاهی به سرزمین‌های دیگر حمله‌ی نظامی و آن‌ها را اشغال می‌کنند. گاهی نیز سعی می‌کنند از کشورهای دیگر امتیازاتی بگیرند یا روابطی با آن‌ها برقرار کنند که به نفع خودشان باشد.
- ۲۰ حدود چهار قرن پیش، اروپاییان از طریق دریای مدیترانه و شمال آفریقا محصولاتی نظیر شکر، قهوه، کاغذ، قطب‌نما، داروی گیاهی و ادویه را از مسلمانان خریداری می‌کردند.
- ۲۱ الف) استعمار ← کلمه‌ی استعمار به معنی آباد کردن است.
- ب) استعمارگر ← اگر کشوری به بهانه‌ی آباد کردن در کشورهای دیگر دخالت و نفوذ کند تا منابع و ثروت آن کشور را غارت کند، به آن کشور استعمارگر می‌گویند.
- پ) مستعمره ← به سرزمین‌هایی که استقلال سیاسی و اقتصادی نداشته باشند و تابع حکومت استعمارگر باشند، مستعمره می‌گویند.
- ۲۲ کشور ایران به دلیل معادن و منابع طبیعی و موقعیت جغرافیایی ویژه همیشه مورد توجه کشورهای استعمارگر بود و آن‌ها در امور ایران دخالت داشتند و منابع ایران را غارت می‌کردند.

۲۳ ۱. عهدنامه‌ی گلستان و ترکمانچای ۲. قرارداد رویترز ۳. به قدرت رساندن رضاخان و محمدرضا شاه پهلوی

۲۴ این دو علم به شناخت سرزمین‌ها و راه‌های دریایی و تجارت به اروپاییان کمک کرد.

- ۲۵ گزینه‌ی «۴»
- ۲۶ گزینه‌ی «۱»
- ۲۷ گزینه‌ی «۲»
- ۲۸ گزینه‌ی «۳»
- ۲۹ گزینه‌ی «۳»
- ۳۰ گزینه‌ی «۱»
- ۳۱ گزینه‌ی «۳»

پاسخ پرسش‌های درس بیست‌ویکم

- ۱ امام خمینی رحمته‌الله علیه
- ۲ استعمار
- ۳ امیرکبیر
- ۴ ملی شدن صنعت نفت
- ۵ نادرست
- ۶ درست
- ۷ نادرست
- ۸ درست
- ۹ امیرکبیر
- ۱۰ سال ۱۳۵۷
- ۱۱ دکتر محمد مصدق و آیت‌الله کاشانی
- ۱۲ بر سر نفوذ در ایران
- ۱۳ مردم کشور ما همواره با استعمارگران مبارزه می‌کردند. از هر منطقه‌ی کشور ما انسان‌های بزرگ و فداکاری برخاستند و برای کوتاه کردن دست بیگانگان از کشور تلاش کردند و در این راه رنج زیادی را تحمل کردند و حتی از جان خود گذشتند.
- ۱۴ امیرکبیر، سید حسن مدرس، میرزا کوچک‌خان جنگلی، امام خمینی رحمته‌الله علیه

۱۵ الف) بخارا - مرو - کابل - هرات - سمرقند - قندهار و ... ب) گرجستان - داغستان - آران - ایروان

۱۶ تأسیس مدارس و دانشگاه‌ها - تأسیس چند کارخانه - کوتاه کردن دست بیگانگان از ایران ۱۷ گزینه‌ی «۲»

۱۸ گزینه‌ی «۱» ۱۹ گزینه‌ی «۳» ۲۰ گزینه‌ی «۴» ۲۱ گزینه‌ی «۴»

۲۲ گزینه‌ی «۲» ۲۳ گزینه‌ی «۳» ۲۴ گزینه‌ی «۲»

پاسخ پرسش‌های درس بیست و دوم

۱ هشت	۲ آبادان	۳ ۳۴	۴ محمد جهان آرا
۵ آبادان	۶ نادرست	۷ درست	۸ درست
۹ درست	۱۰ نادرست	۱۱ ۳۱ شهریور ۱۳۵۹	۱۲ سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
۱۳ استان خوزستان	۱۴ شهید محمد جهان آرا	۱۵ روز مقاومت و پایداری	

۱۶ یکی از مقاوم‌ترین شهرهای ایران در هشت سال دفاع مقدس، شهر دزفول بود. شهر دزفول بیشترین حملات هوایی را تحمل کرد. مردم دزفول چنان مقاومت و دلیری از خودشان نشان دادند که این شهر، به عنوان نمونه‌ی مقاومت و پایداری ایران انتخاب شد.

۱۷ خرمشهر با وجود مقاومت شجاعانه‌ی مردم به دلیل تعداد زیاد سربازان دشمن و سلاح بیشتر آنان سقوط کرد.

۱۸ سرانجام پس از مقاومت مردم، دشمن با سربازان بیشتر و سلاح فراوان به پیشروی ادامه داد و خرمشهر سقوط کرد. دشمن شهر را غارت کرد و مردم زیادی را به شهادت رساند. به همین دلیل این شهر را خونین‌شهر نامیدند.

۱۹ در اوایل پیروزی انقلاب، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی تازه شکل گرفته بود و ارتش و سپاه در حال مجهز شدن و نیروگرفتن بودند و هنوز آمادگی کافی برای دفاع نداشتند.

۲۰ وقتی جنگ آغاز شد، امام خمینی علیه السلام فرمودند: «من از ملت بزرگ ایران خواهانم که در هر مسئله‌ای که پیش می‌آید قوی باشند، قدرتمند باشند، متکی به خدای تبارک و تعالی باشند و از هیچ چیز باک نداشته باشند. ما از آن قدرت‌های بزرگ نترسیدیم. این (صدام) که قدرتی ندارد، عراق که چیزی نیست.»

۲۱ با تشکیل جمهوری اسلامی، ایران یاور مظلومان در جهان شد و از مبارزه‌ی مردم فلسطین حمایت کرد و همین موضوع برای دشمنان خوشایند نبود.

۲۲ یکی از رؤیاهای صدام و فرماندهان عراقی این بود که خوزستان را به تصرف خود دریاورند و مالک خرمشهر و اروندرود بشوند.

۲۳ تهران، تبریز، ارومیه، همدان، اصفهان، شهرکرد، بوشهر و ...

۲۴ آذربایجان غربی، کردستان، کرمانشاه، ایلام و خوزستان

۲۵ علّت‌ها: ۱. قطع منافع کشورهای استعمارگر در ایران پس از انقلاب اسلامی / ۲. حمایت ایران از مظلومان جهان و مبارزه‌ی مردم فلسطین / ۳. نوپا بودن سپاه پاسداران و عدم آمادگی کافی ارتش و سپاه برای دفاع

۲۶ گزینه‌ی «۱» ۲۷ گزینه‌ی «۳» ۲۸ گزینه‌ی «۴»

۲۹ گزینه‌ی «۴» ۳۰ گزینه‌ی «۳» ۳۱ گزینه‌ی «۳»

پاسخ پرسش‌های درس بیست و سوم

۱ بسیج	۲ بهنام محمدی	۳ قطعنامه‌ی صلح	۴ والفجر ۳
۵ درست	۶ نادرست	۷ نادرست	
۸ درست	۹ سوم خردادماه ۱۳۶۱	۱۰ عملیات بیت‌المقدس	